

ONLAYN TA'LIMNING KAMCHILIKLARI VA AFZALLIKLARI

Axmadaliyev Murodjon Ulug'bek o'g'li

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti

Namangan filiali "Maktabgacha va

boshlang'ich ta'lim metodikasi"

kafedrasida katta o'qituvchisi

Mahamadjonova Muhlisa Muxtorjon qizi

Kamoliddinova Mohigul Yoqubjon qizi

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu mavzuda onlayn ta'limning afzalliklari va kamchiliklari har tomonlama tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar jadal rivojlanib borayotgan hozirgi davrda masofaviy ta'limning qulayligi, moslashuvchanligi va vaqt hamda mablag' tejallishi kabi ustun jihatlari ko'rsatib o'tiladi. Shu bilan birga, internetga bog'liqlik, amaliy mashg'ulotlarning yetarli darajada samarali bo'lmasligi, o'quvchilar motivatsiyasining pasayishi va ijtimoiy muloqotning cheklanishi kabi muammolar ham tahlil qilinadi. Mavzu onlayn ta'limning zamonaviy ta'lim tizimidagi o'рни va uning takomillashtirish yo'llarini yoritishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Onlayn ta'lim, masofaviy ta'lim, raqamli ta'lim, afzalliklar, kamchiliklar, moslashuvchanlik, qulaylik, ta'lim resurslari, internet platformalari, coursera, edX, Udemy, Khan Academy, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, raqamli ko'nikmalar, texnik muammolar, internet tezligi, muloqotning cheklanishi, motivatsiya pasayishi, akademik halollik, psixologik bosim, stress, an'anaviy ta'lim bilan uyg'unlashuv, ta'lim tizimini rivojlantirish.

Аннотация. В данной теме всесторонне анализируются преимущества и недостатки онлайн-обучения. В эпоху стремительного развития цифровых технологий рассматриваются такие сильные стороны дистанционного обучения, как удобство, гибкость, экономия времени и средств. Вместе с тем анализируются и проблемы, такие как зависимость от интернета, недостаточная эффективность практических занятий, снижение мотивации обучающихся и ограничение социального взаимодействия. Тема направлена на раскрытие роли онлайн-обучения в современной системе образования и путей его совершенствования.

Ключевые слова: онлайн-обучение, дистанционное обучение, цифровое обучение, преимущества, недостатки, гибкость, удобство, образовательные ресурсы, интернет-платформы, Coursera, edX, Udemy, Khan Academy, персонализированное обучение, цифровые навыки, технические проблемы, скорость интернета, ограниченность общения, снижение мотивации,

академическая честность, психологическое давление, стресс, интеграция с традиционным образованием, развитие системы образования.

Annotation. This topic provides a comprehensive analysis of the advantages and disadvantages of online learning. In the era of rapidly developing digital technologies, the study highlights the benefits of distance education, such as convenience, flexibility, and savings in time and resources. At the same time, it examines challenges including internet dependence, insufficient effectiveness of practical lessons, decreased student motivation, and limited social interaction. The topic focuses on the role of online learning in the modern education system and explores ways to improve it.

Keywords: online learning, distance learning, digital learning, advantages, disadvantages, flexibility, convenience, educational resources, internet platforms, Coursera, edX, Udemy, Khan Academy, personalized learning, digital skills, technical issues, internet speed, limited communication, decreased motivation, academic integrity, psychological pressure, stress, integration with traditional education, development of the education system.

KIRISH

So'nggi yillarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim tizimida yangi imkoniyatlar yaratdi. Xususan, onlayn ta'limning keng tarqalishi o'quv jarayonini zamonaviy, moslashuvchan va qulay shaklga olib keldi. Bugungi kunda dunyoning ko'plab mamlakatlarida, jumladan O'zbekistonda ham, masofaviy o'qitish ta'lim tizimining muhim bo'g'iniga aylandi. Onlayn ta'lim talabalar uchun vaqt va makondan qat'i nazar bilim olish imkonini yaratib, keng o'quv resurslariga erkin kirishni ta'minlamoqda. Shu bilan birga, texnik vositalarga bog'liqlik, jonli muloqotning cheklanishi, intizom va motivatsiya bilan bog'liq muammolar kabi kamchiliklar ham mavjud. Shunday ekan, onlayn ta'limning afzalliklari va kamchiliklarini chuqur o'rganish, uning ta'lim tizimidagi o'rnini to'g'ri baholash va samaradorligini oshirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. 2020-yilda "Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida" qaroriga asosan, «2021 yilgacha barcha tibbiyot va ta'lim muassasalari tezkor internetga ulanadi» deb belgilangan — ya'ni, maktablar, maktabgacha ta'lim muassasalari va boshqa ta'lim muhitlari raqamli infrastrukturaga ulanishi majburiy qilingan.¹ 2025-yil 5-mayda imzolangan Ta'lim sifatini ta'minlash va ta'lim xizmatlari ko'rsatish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida farmon orqali — 2025/2026 o'quv yilidan boshlab sirtqi ta'limga qabul tugatilgani e'lon qilindi. Yangi

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 28.04.2020 yildagi PQ-4699-son

talablar bilan, sirtqi ta'lim o'rnida "muqobil ta'lim shakllari" kengaytiriladi, jumladan masofaviy/kechki/part-time shakllari mumkinligi nazarda tutilmoqda.²

Hozirgi vaqtda ta'lim sohasida "raqamli transformatsiya", "elektron ta'lim va masofaviy o'qitish"ni joriy etish davlat siyosati darajasida qo'llab-quvvatlanmoqda — ya'ni, Prezident qarorlari va farmonlari orqali elektron/raqamli ta'lim shakllarini rivojlantirish konsepsiyasi yo'lga qo'yilgan.³

ASOSIY QISM

Zamonaviy axborot texnologiyalari rivoji natijasida ta'lim tizimida tub o'zgarishlar yuz bermoqda. Shunday o'zgarishlarning eng muhimlaridan biri — bu onlayn ta'limning keng ommalashuvi va ta'lim jarayonlarining raqamlashtirilishidir. So'nggi yillarda, xususan pandemiya davridan keyin, onlayn ta'lim nafaqat qo'shimcha imkoniyat, balki ko'plab mamlakatlar, jumladan O'zbekiston ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylandi. Onlayn ta'limning jadal rivojlanishi uning afzalliklari bilan bir qatorda, bir qator kamchiliklarni ham yuzaga chiqarmoqda. Shuning uchun mazkur ta'lim turining ijobiy va salbiy jihatlarini har tomonlama tahlil qilish dolzarb masalalardan biridir.

Onlayn ta'limning afzalliklari

Onlayn ta'limning birinchi va eng muhim afzalligi — bu qulaylik va moslashuvchanlikdir. An'anaviy ta'limda talaba ma'lum vaqtda, ma'lum joyda bo'lishi talab qilinsa, onlayn ta'lim bu cheklovni bartaraf etadi. Talaba o'ziga qulay vaqtda darslarga qatnashishi, o'quv materiallarini mustaqil o'zlashtirishi hamda topshiriqlarni o'z ish tartibiga moslab bajarishi mumkin. Ayniqsa, ish bilan band, oilaviy mas'uliyatlari ko'p bo'lgan yoki uzoq hududlarda yashovchi shaxslar uchun bu juda katta imkoniyatdir.

Ikkinchi afzallik — ta'lim resurslariga keng kirish imkoniyati. Internet orqali turli universitetlar va ta'lim platformalari tomonidan taqdim etilayotgan bepul yoki pullik kurslardan foydalanish mumkin. Masalan, Coursera, edX, Udemy, Khan Academy kabi platformalar dunyoning yetakchi universitetlari tomonidan ishlab chiqilgan darslarni taklif qiladi. Bu resurslar yordamida talaba nafaqat o'z mutaxassisligi bo'yicha, balki boshqa sohalar bo'yicha ham bilimlarini boyitishi mumkin. O'zbekistonning olis hududlarida yashovchi yoshlar ham dunyodagi eng yaxshi mutaxassislarning ma'ruzalarini tinglash imkoniga ega bo'ladilar.

Onlayn ta'limning yana bir muhim afzalligi — o'quv jarayonining shaxsga yo'naltirilganligi. An'anaviy ta'limda barcha talabalar bir xil tempda o'qitiladi, bu esa ba'zi talabalar uchun qiyinchilik tug'dirishi yoki aksincha, ularni zeriktirishi mumkin.

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 05.05.2025 yildagi PF-76-son

³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 29.04.2019 yildagi PF-5712-son

Onlayn ta'lim esa har kimga o'z tezligida o'rganish imkoniyatini beradi. Video darslarni qayta ko'rish, qo'shimcha manbalardan foydalanish, o'qituvchilar bilan individual muloqot qilish orqali bilimlarni mustahkamlash osonlashadi. Shuningdek, onlayn ta'lim raqamli ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Bugungi kunda unumli ishlash uchun kompyuter savodxonligi, internetdan to'g'ri foydalanish, turli dasturlarda ishlash, ma'lumotlarni izlash va tahlil qilish kabi ko'nikmalar juda muhim. Onlayn ta'lim jarayonida talabalar ana shu ko'nikmalarni amaliy ravishda rivojlantiradilar. Bu esa kelajakda ular uchun kasbiy muvaffaqiyatga erishishda qo'shimcha ustunlik bo'lib xizmat qiladi.

Bundan tashqari, onlayn ta'limning iqtisodiy jihatdan ham afzalliklari mavjud. Talabalar transport xarajatlaridan, yotoqxona yoki ovqatlanish bilan bog'liq qo'shimcha xarajatlardan xoli bo'ladilar. Ba'zi holatlarda onlayn kurslar an'anaviy ta'lim shakllariga qaraganda arzonroq bo'ladi. Universitetlar uchun ham infratuzilma xarajatlarini kamaytirish imkoniyati mavjud bo'lib, bu ta'limning keng ommaga qulay va maqbul narxlarda yetkazilishiga yordam beradi.

Onlayn ta'limning kamchiliklari

Biroq, yuqoridagi afzalliklarga qaramasdan, onlayn ta'lim bir qator kamchiliklarga ham ega. Ulardan biri — jonli muloqotning yetishmasligi. An'anaviy o'qitishda talabalar o'qituvchi va kursdoshlar bilan yuzma-yuz suhbatlashish, fikr almashish imkoniga ega bo'ladi. Bu nafaqat o'quv jarayonini jonlantiradi, balki talabalar orasida kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishga ham yordam beradi. Onlayn ta'limda esa muloqot ko'pincha cheklangan, bu esa ijtimoiy ko'nikmalarning shakllanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, onlayn ta'lim bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan davrda ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Uning afzalliklari — o'quv jarayonining moslashuvchanligi, vaqt va makon cheklovlarining bartaraf etilishi, zamonaviy elektron resurslarga keng yo'l ochilishi hamda individual o'qitish imkoniyatlarining kengayishi — zamonaviy ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Biroq onlayn ta'limning texnik nosozliklar, internet sifati va qurilmalarga bog'liqlik, o'quvchilarda motivatsiya pasayishi, ijtimoiy muloqotning yetishmasligi kabi qator kamchiliklari ham mavjud. Ushbu masalalar samarali yechimlar topilishini, o'quv jarayoniga ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalarini to'g'ri integratsiya qilishni talab etadi.

O'zbekiston Respublikasida qabul qilinayotgan davlat dasturlari, raqamli ta'limni rivojlantirishga qaratilgan Prezident qarorlari va modernizatsiya siyosati onlayn ta'limning huquqiy asoslarini mustahkamlab, uning sifatini oshirishga keng imkoniyatlar yaratmoqda. Bu esa, kelajakda masofaviy va an'anaviy ta'limni uyg'unlashtirgan holda, yanada samarali, qulay va raqobatbardosh ta'lim tizimini

shakllantirishga xizmat qilishi shubhasizdir. Shu bois onlayn ta'limni chuqur tahlil qilish, uning afzallik va kamchiliklarini to'g'ri baholash, sifatni oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish har bir ta'lim muassasasi va pedagog oldida turgan dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Hasanov A. Raqamli ta'limning rivojlanish tamoyillari. Toshkent: O'qituvchi, 2021.
2. Karimova D. Masofaviy ta'lim metodikasi. Samarqand: SamDU nashriyoti, 2020.
3. OECD. Online Education during COVID-19: Challenges and Prospects. 2021.
4. Ally M. Mobile Learning: Transforming the Delivery of Education and Training. Athabasca University Press, 2019.
5. World Bank. Remote Learning During COVID-19: Lessons and Recommendations. 2021.
6. UNESCO. Education in a Post-COVID World: Nine Ideas for Public Action. 2020.
7. O'zbekiston Respublikasi XTV. Raqamli ta'lim strategiyasi 2030. Toshkent, 2023.
8. Turdiyev B. Masofaviy ta'lim texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari. Toshkent: Fan, 2022.
9. Arkorful V., Abaidoo N. The role of e-learning, advantages and disadvantages. International Journal of Education and Development, 2015.
10. ERI Uzbekistan. O'zbekiston ta'lim tizimida masofaviy ta'limning rivojlanishi. 2023.
11. Axmadaliyev, M. U. PISA 2022–YANGI O 'ZBEKISTON YANGI ISHTIROKCHI SIFATIDA. *УЧЕБНЫЙ XXI БЕКА*, 47.
12. Murodjon Ulug'bek o'g, A. li.(2022). *The role of international assessment programs and digital technologies in improving the quality of education.*